

BIOMLÉKO – ALTERNATIVA V DOBĚ MLÉČNÉ KRIZE?

ČESKÝ TRH S MLÉKEM JE ZCELA PROVÁZANÝ S CELOSVĚTOVÝM. TLAK KONKURENČNÍCH DOVOZŮ MLÉKÁRENSKÝCH VÝROBKŮ A VYŠŠÍ VÝKUPNÍ CENY ZA SYROVÉ MLÉKO V ZAHRANIČÍ NÁS STAVÍ DO POZICE SUROVINOVÉ ZÁKLADNY, BEZ BONUSŮ Z PŘIDANÉ HODNOTY ZPRACOVANÝCH VÝROBKŮ. PŘESTOŽE TRH S BIOMLÉKEM KOPÍRUJE SITUACI KONVENČNÍCH MLÉKAŘŮ, VYKAZUJE DNES VYŠŠÍ STABILITU. MŮŽE BÝT PŘECHOD NA BIO ZÁCHRANOU Z KRIZOVÉ SITUACE?

Foto: Sylva Horáková (Svaz PRO-BIO)

BIO MLÉČNÉ CHOVY V EU

Na prvních pozicích v počtu dojnic chovaných v EZ je Německo (přes 140 tis. kusů), Francie, Velká Británie a Rakousko. Nejvyšší podíl bio dojnic (18 %) má Rakousko. Následuje Švédsko, Lotyšsko a Dánsko, kde je certifikována v EZ již každá desátá dojnice. Tyto země mají také nejvyšší podíl biomléka na celkové produkci (v rozmezí 8 - 13 %). Z pohledu objemu mléka jsou nejvýznamnější bioproducenti v EU Velká Británie (800 mil. l), Německo (700 mil. l), Francie (555 mil. l), Dánsko (487 mil. l) a Rakousko (444 mil. l).

I přesto, že za posledních patnáct let ubyla v České republice celá třetina dojnic, produkce mléka se zvýšila o zhruba 10 %. Může za to dojivost, která se zlepšila v průměru o více než 50 % (5 255 litrů v roce 2000 na dnešních téměř 8 000 litrů). V produkci mléka dnes dosahujeme dlouhodobě 130 % míry soběstačnosti a v užitkovosti se řadíme do první desítky zemí v rámci EU. Razantní změnou prošla i konzumace. Mléka a mléčných výrobků v hodnotě mléka u nás ročně spotřebujeme okolo 2 200 mil. litrů. Ještě v padesátých letech 20. století tvořilo spotřebu ze sedmdesáti procent konzumní mléko, dnes je to pouhá čtvrtina. Od té doby se naopak devětkrát zvýšila spotřeba sýrů, třikrát více dnes jíme tvarohů a ostatních

mléčných výrobků. Cena litru mléka odpovídá jedné 1,5 l PET láhvi perlivé vody.

V roce 2015 vykoupily mlékárny 2 435 mil. l mléka, z toho 7 % mléka pokračovalo ihned dále ke zpracování do zahraničí. Celkově bylo do zahraničí vyvezeno 1 159 mil. l (v přepočtu na ekvivalent mléka) mléka a mléčných výrobků v hodnotě 17,1 mld. Kč. Objem vývozu vzrostl za posledních patnáctiletí o více než 70 % (670 mil. l v roce 2000). Nejvíce zboží míří do Německa (31 %), Slovenska (21 %), Itálie (13 %) a Polska (7 %).

Výrazně se mění i struktura exportu. Mléčná surovina tvoří dnes více než polovinu jeho celkového objemu, před

deseti lety to byla jen čtvrtina. V roce 2015 bylo vyvezeno 620 mil. l mléka v cisternách, což je pětina celkové produkce českého mléka. Jako zboží s nízkou přidanou hodnotou představuje mléko z celkové finanční hodnoty vývozu zhruba 30 %. Významným vývozním artiklem mlékárenského zboží jsou sýry a tvarohy (26% podíl na celkové finanční hodnotě vývozu). Česká republika patří spolu s Německem a Francií k největším vývozcům syrového mléka v rámci EU, jsme také jeho největším čistým vývozcem v Unii. Čeští výrobci tak přichází o zisk z vyšší přidané hodnoty, současně narůstá ekonomicky méně výhodný dovoz finálních výrobků.

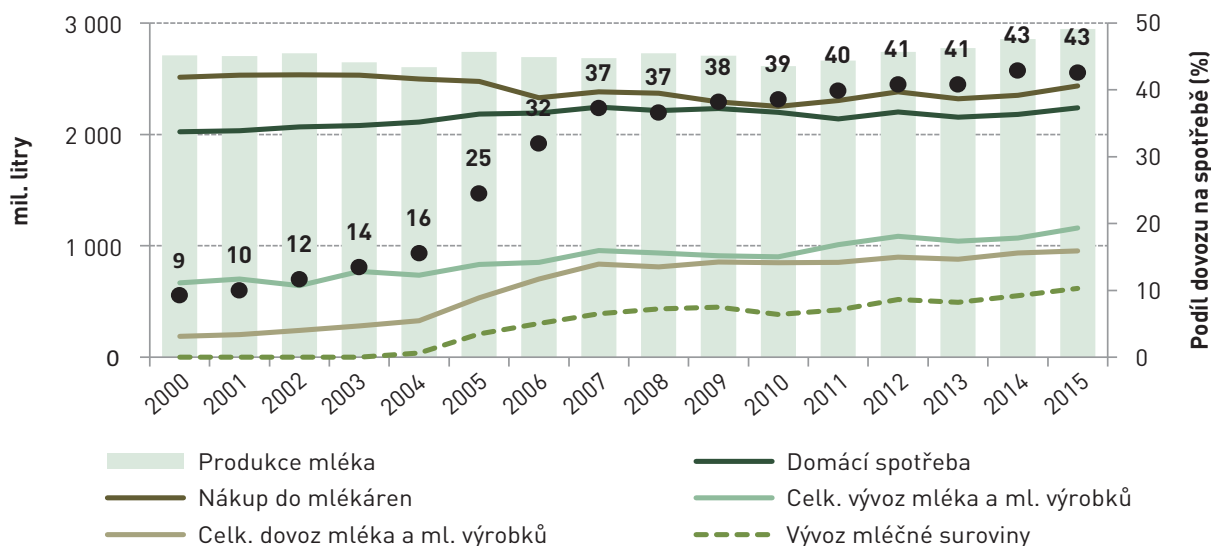
Zrychluje se tempo dovozu

Od roku 2000 do roku 2015 vzrostl objem dovezených mléčných výrobků pětinásobně - na 953 mil. l (v přepočtu na ekvivalent mléka) a rapidně roste podíl dovozu na domácí spotřebě - z 9 % v roce 2000 na 43 % v roce 2015 (graf 1). U sýrů a tvarohů dosahuje dovoz na celkové spotřebě 66 %, u másla 37 %, u jogurtů okolo 20 %. Hodnota dovozu dosáhla v roce 2015 hodnoty 12,6 mld. Kč, nejčastěji dovážíme mléčné výrobky z Německa 40 %, Polska 26 % a Slovenska 13 %.

Může být bio východiskem?

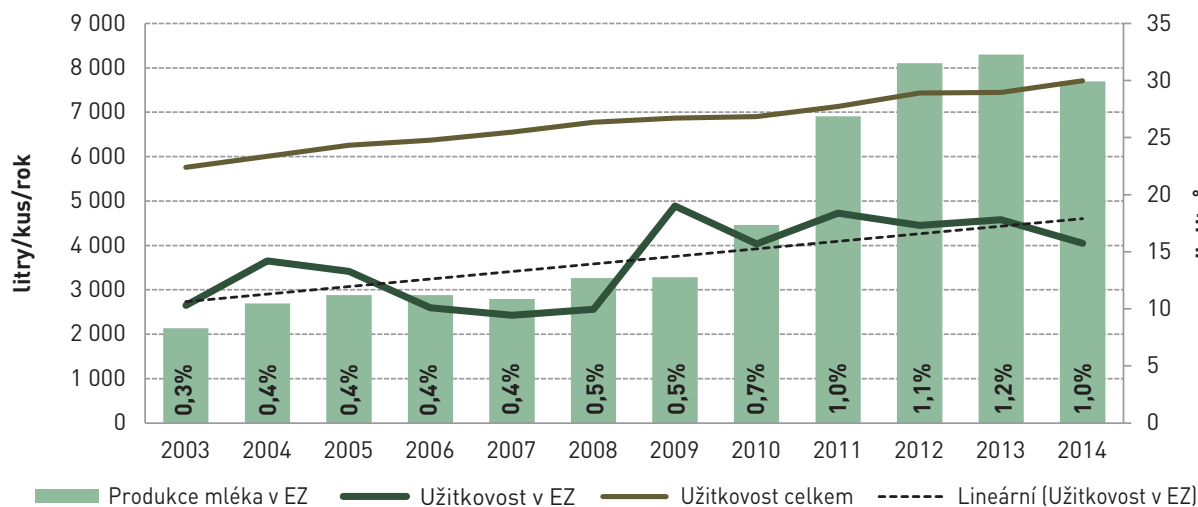
Trh s biomlékem vykazuje v současné době v celé Evropě vyšší stabilitu než s konvenčním, nicméně je nutné upozornit na některá specifika. Mezi ně patří stále nízká poptávka po biopotravinách na domácím trhu (spotřebitelé u nás neznají důvod, proč lokální bio kupovat) a vysoký patriotismus okolních států. Představa, že si Rakušan či Němec koupí biosýr z Česka, je bohužel realitě hodně vzdálená. I přesto, že poptávka po biopotravinách tam stále výrazně převyšuje nabídku. Ve prospěch exportu syrového mléka naopak hovoří jeho nižší cena a kvalita, která má dobré renomé. Trh s biomlékem některými parametry připomíná trh s masným dobyt看em. I zde vývoz kvalitní suroviny zatím stabilizuje ekonomiku ekologických podniků.

Vývoj hlavních ukazatelů bilance mléka (2000-2015)

Zdroj: MZe – Komoditní karty MLÉKO a mlékárenské výrobky

Vývoj produkce mléka v EZ a srovnání užitkovosti dojnic v EZ a celkem v ČR (2003-2014)

Zdroj: ÚZEI (pro stavy EZ), ČSÚ (pro stavy celkem)

BIO MLÉČNÝM FARMÁM POMOHLA ODBYTOVÉ DRUŽSTVO

Ještě v roce 2011 končila v konvenci celá třetina bio mléka. Právě z důvodu nízké poptávky ze strany domácích mlékáren vznikla v roce 2012 odbytová organizace České biomléko, kterou pro potřeby svých členů založil PRO-BIO Svaz ekologických zemědělců. Zejména díky její činnosti byla už v roce 2014 zhruba třetina vykoupeného biomléka v ČR vyvezena (přes 9 milionů litrů) a vývoz každoročně stoupá. Odbyt, který dnes zajišťuje zejména německá mlékárna Gläserne Molkeerei, pomohl stabilizovat také výkupní ceny biomléka u nás.

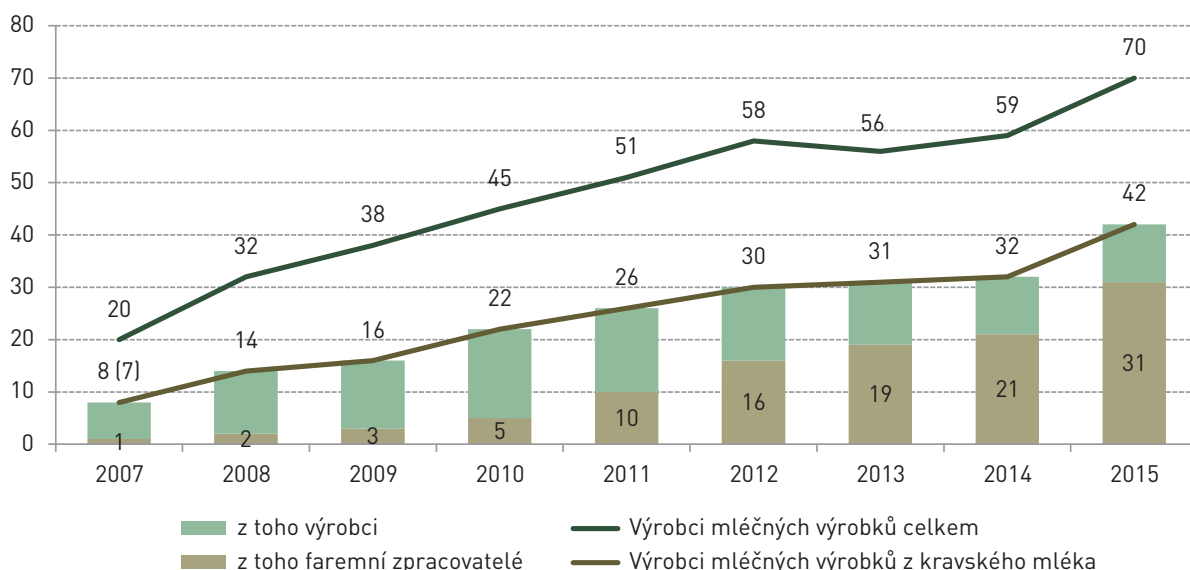
Stoupá počet mléčných ekofarem i užitkovost bio dojnic

Zhruba dvě procenta dojnic v České republice jsou chována v systému ekologického zemědělství. Přibližně 7 400 kusů zajišťuje roční produkci 30 mil. litrů biomléka, což je 1% podíl na celkové produkci mléka v ČR. Za posledních deset let se produkce biomléka zvýšila téměř trojnásobně (10 mil. litrů v roce 2004). Stoupá počet mléčných ekofarem a zvyšuje se užitkovost bio dojnic. Ta se v posledních letech pohybuje v rozmezí 4 600 až 5 600 litrů na dojnici a rok, což je 65 % až 75 % užitkovosti v konvenci, což odpovídá také podílu v rámci EU.

Výrazně menší ekologická stáda a dobrý welfare

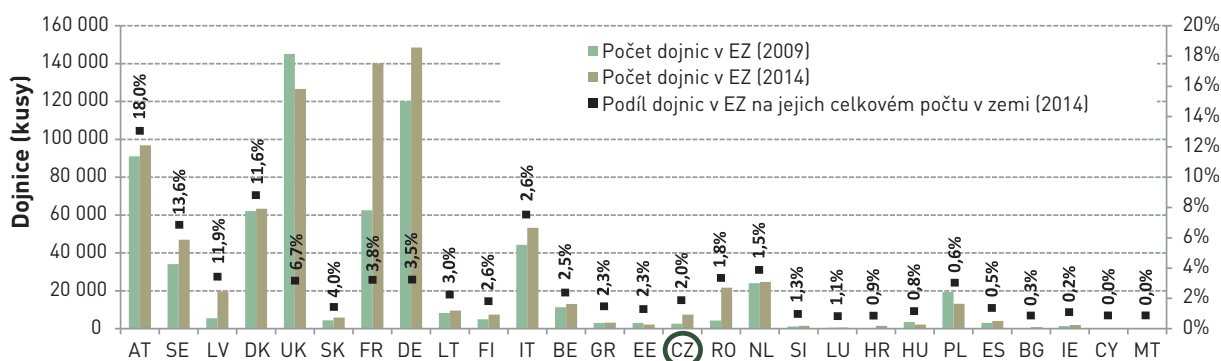
Ekologický způsob chovu dojnic vyžaduje větší nároky na péči o zvířata a stáda

Vývoj počtu registrovaných výrobců mléka a mléčných výrobků (2007-2015)

Zdroj: MZe (REP)

Vývoj počtu dojnic v EZ (2009 a 2014) a jejich podíl na celkovém počtu dojnic v zemi (2014)

Zdroj: Eurostat, zpracovala ČTPEZ

ROZDÍLY V EKOLOGICKÉM A KONVENČNÍM CHOVU MLÉČNÝCH KRAV

Kromě povinnosti zajistit přístup zvířatům na pastvu, příp. na otevřená prostranství (výběhy), je v EZ nutností volné ustájení. Vazné ustájení se povoluje jen na výjimku u malých farem do 50 kusů skotu, ale i zde platí, že minimálně 2x v týdnu mají zvířata volný pohyb. Intenzita chovu ve stájích musí zajišťovat pohodlí dojnic a předepsáno je min. 6 m²/ kus. Minimálně polovina podlahy ustájovacích prostor, kde se zvířata pohybují, musí být pevná (jen 50 % může být roštová). Aby se minimalizovalo udusání půdy, eroze nebo znečištění, je na pastvě omezen počet zvířat. Krmiva musí pocházet minimálně z 60 % z vlastní zemědělské produkce. Pokud to není možné, musí být nakoupena od jiných ekologických podnikatelů. Nejméně 50 % sušiny v denní krmné dávce musí pocházet z objemných krmiv. Krmné suroviny minerálního původu a doplňkové látky mohou být podávány jen ve formě, které jsou uvedeny v přílohách nařízení Komise (ES) č. 889/2008, nesmí být vyrobeny za pomoci chemických syntetických rozpouštědel. Rovněž se nesmí dojnícím krmit syntetické vitamíny, pouze výjimečně je možné zařadit do krmné dávky syntetické vitamíny A, D a E v případě, že podnikatel nebyl schopen pokrýt potřebu zvířat těmito vitamíny především vlastními objemnými krmivy. Použitá krmiva nesmí být nikdy GMO nebo získána z GMO. K čištění a dezinfekci lze používat jen látky uvedené v příloze nařízení Komise (ES) č. 889/2008. Pokud se v zájmu zdraví zvířete rozhodne veterinární lékař použít chemicky syntetizovaná alopatická léčiva nebo antibiotika, platí, že ochranná lhůta od posledního podání takového léčiva a použití jeho bioproduktu k výrobě potravin je dvojnásobná oproti zákonné ochranné lhůtě. V případě, že dojnice byla v posledních dvanácti měsících léčena výše uvedenými léčivy více než 3x, může být produkt takového zvířete prodán s odkazem na ekologické zemědělství až po uplynutí doby přechodu: u mléka 6 měsíců a u masa 12 měsíců. Preventivně se nesmí podávat chemicky syntetizovaná alopatická léčiva nebo antibiotika, dále nesmí být prováděna synchronizace říje, či podávány látky pro stimulaci růstu nebo produkce.

v posledních letech stoupá zejména počet faremních mlékáren. Těch bylo na konci roku 2015 registrováno 31 a většina z nich prodává mléčné výrobky přímo z farmy (graf 3).

Z pohledu zpracovaného objemu biomléka mají však klíčovou roli tradiční mlékárny. Zpracování kravského biomléka a výrobu mléčných biopotravin má mimo 31 faremních zpracovatelů registrováno aktuálně 11 výrobců, z toho 8 mlékáren. Mezi mlékárny patří:

Polabské mlékárny a.s., OLMA, a.s., Hollandia Karlovy Vary, a.s., Mlékárna Valašské Meziříčí, spol. s r.o., Ekomilk s.r.o., Mlékárna Polná spol. s r.o., Bohušovická mlékárna, a.s. a nově LACRUM Velké Meziříčí s.r.o. Poslední dvě mlékárny s biovýrobou doposud nezačaly. Mimo to jsou registrováni tři menší výrobci: Tavrna sýrů Salix s.r.o. vyrábějící bio sýr 3 v 1, Popiková Zuzana - Dobré Ghí a společnost Aromatis, s.r.o. zajišťující výrobu syrovátkových biovýrobků pod vlastní značkou BIO Amálka, jež jsou distribuovány obchodní společností ASTROM export-import, spol. s r.o. Tato společnost obchoduje i s dalšími mléčnými biovýrobky pod touto značkou, které pro ni zpracovává ve službě Mlékárna Polná nebo Ekomilk.

Kvalitu mléka potvrzuje praxe i výzkumné studie

Výsledky aktuálních výzkumů dokládají průkazně vyšší nutriční jakost biomléka ve srovnání s konvenčním. Biomléko obsahuje o 50 % více prospěšných omega-3 mastných kyselin než konvenční produkce, o 40 % více konjugované kyseliny linolové (CLA) a má lehce vyšší koncentrace železa, vitamínu E a některých karotenoidů. Studie opakovaně potvrzují, že skladba žádoucích tuků v biomléce úzce koreluje s venkovní pastvou a nižším množstvím koncentrovaných krmiv v krmných dávkách mléčných krav. Tomu je přisuzováno také výrazně méně jódů (o 74 %) v biomléku v porovnání s konvenčním.

Více o aktuálních výsledcích výzkumu na www.ctpez.cz nebo www.orgprints.org.

Zpracovala Andrea Hrabalová a Kateřina Čapounová pro Českou technologickou platformu pro ekologické zemědělství

Foto: Sylva Horáková (Svaz PRO-BIO)